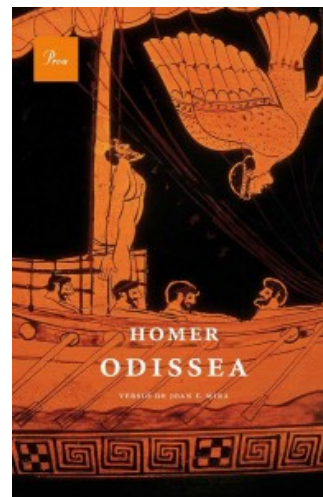

Ofici de Lector, 12/11/2011

Homer

«Odissea»

Traducció de Joan F. Mira

Proa, Barcelona, 2011

Han passat anys, molts anys, però recorde perfectament quan vaig llegir per primera vegada l'Odissea. Eren els anys agredolços del final de l'adolescència i la versió triada fou, naturalment, la del senyor Carles Riba. Conserve molt acuradament aquell venerable volum de l'editorial Alpha, de la col·lecció «Clàssics de tots els temps». El vaig comprar en una llibreria que ja no existeix (3 i Ratlla era el seu nom i el carrer Carcaixent de Castelló la seua efímera localització) potser també perquè ja no es fan llibres així -perquè ja no hi ha poetes com Carles Riba. Llavors pregonàvem l'orgull de comptar amb la millor versió que s'havia fet dels vells versos d'Homer a cap llengua. I el gegant Riba, des del seu proemi («Uns mots del traductor»), ens explicava -i jo subratllava- que «és en l'home el misteri, no en l'obra d'art: ella dura, exercint el seu simple imperi, exigint sempre uns nous ulls que contemplin i que hi vegin més d'actual».

Més de mig segle després, el també hel·lenista Joan F. Mira ha emprés una nova traducció dels 12.000 versos de l'«Odissea» i la primera cosa que ha hagut de deixar clar és que no pretén competir amb Carles Riba. És un advertiment raonable. Al capdavall, Mira ha hagut de passar alguns anys de la seua vida en aquest seu propòsit i només això ja mereix un profund respecte. Si Riba va fer d'Homer un poema propi, Mira pretén ajudar el lector actual a entendre el poema d'Homer. Aquesta humilitat l'honora. Jo no sé grec. La meua formació filològica només inclogué el

llatí en l'apartat de llengües clàssiques. Ho consideraré un forat més en la vertiginosa cadena de buits insondables que constitueixen la meua colossal ignorància. Precisament per això, no puc jutjar ni la traducció de Riba ni la de Mira. Sé, això sí, quina mena de calfred em recorre l'ànima quan l'autor de les «Elegies de Bierville» signa aquesta celebèrrima invocació:

Conta'm, Musa, aquell home de gran ardit, que tantíssim errà, després que de Troia el sagrat alcàsser va prendre; de molts pobles veié les ciutats, l'esperit va conèixer; molts de dolors, el que és ell, pel gran mar patí en el seu ànim, fent per guanyà' el seu alè i el retorn de la colla que duia..."

Joan F. Mira ens proposa, al seu torn, aquesta nova versió:

***Parla'm, oh Musa, d'aquell de mil cares, que féu mil viatges** quan arrasà el castell i la vila sagrada de Troia. Moltes ciutats visità, conegué el pensament de molts homes, però també va patir per la mar, dins del pit, moltes penes, sempre lluitant per salvar els companys, pel retorn i la vida.*

Estic absolutament segur que l'hexàmetre homèric, en mans de Mira, es converteix en una màquina girada amb enorme precisió: un vers entre tretze i dèsset síl·labes, sempre amb final femení, amb sis peus (accents) rítmicament rellevants, el cinqué dels quals és dactílic, és a dir, amb una síl·laba tònica i dues àtones (tal com es pot comprovar en les negretes de la primera frase, si no vaig errat). I posaria la mà al foc que l'autor de «Borja papa» ha interpretat fidelíssimament el text original. No crec pas fer-li cap greuge si ara afirma que, tanmateix, els versos de Riba continuaran suggerint-me un món potser més ribià que homèric, com només ho poden fer els versos genials d'un llibre llegit en una època clau de la vida i comprat en una llibreria que ja no existeix.

Dit tot això, també m'agradaria explicar que, en la traducció de Riba o en la de Mira (i per què no amb totes dues?), l'«Odisea» és un d'aquell llibres que s'han de llegir, i s'han de rellegir sovint. Totes aquests peripècies d'Ulisses formen ja part del fons més sòlid de la nostra cultura i el viatge es

constitueix -d'ençà d'Homer- en la manera que tenim d'entendre el nostre pas per la vida. Ja sé que -el propi Mira ho ha recordat- l'essencial de l'«Odissea» no és el viatge en si, sinó el retorn a casa. Aquest retorn, però, és la constatació d'un final que clou l'aventura i inaugura potser una etapa d'avorriment conjugal indigna d'algú com Ulisses. Què ha de fer Odisseu amb Penèlope una vegada junts i tots sols a Ítaca? El bo d'Ítaca -Kavafis ens ho va ensenyar, en aquell superb poema que també traduï Carles Riba- és que és un horitzó que no es materialitza mai. En temps de crisi, però -iaquests temps!-, és lògic que alguns albiren la restitució de l'ordre com una perspectiva afalagadora. Doncs no ho és: és, en realitat, un conyàs, el final de la partida, la mort de la literatura i la mort *tout court*.

La lliçó d'Homer és que no cal pensar en el final. La vida és l'anar fent mentrimentres. La vida -com va dir aquell- és tot allò que passa mentre hi penses. I les aventures poden ser amb lestrigons, cíclops i deesses igníferes o amb els contertulis del bar de Leopold Bloom, el nostre irònic Odisseu contemporani. Tots els dies eixim cap a Ítaca sense saber-ho. I l'«Odissea» ens recorda, acabe com acabe la nostra jornada, que ningú ens podrà llevar tot el que hem atresorat fent-hi via.